

—18—

peccat graviter, qui semidormiens delectatur de pollutione incepta, quia deest plena advertentia. Vitudinæ sunt in hac materia causæ non necessariæ, cavendo a consensu in necessariis, et si saepius adfuerit consensus, neque affulgent emendationis spes prudens, etiam cum periculo vitæ, status reliquendus est.

VII PRÆCEPTUM.

1. Ad praescriptionem requiriatur: 1. bona fides; 2. titulus saltem praesumptus; 3. possessio continua sine lite, et tempore requisito; 4. ut res sit apta praescribi. Haeres possessoris malae fidei numquam praescribit.

2. Ut quis utatur liceo compensatione occulta requiritur: 1. ut fiat sine damno debitoris; 2. ut creditum sit certum, et liquidum; 3. ut satisfactio alio modo obtineri non possit, quare creditor debet prius in judicio postulare, quamquam si hoc neglegatur, non erit peccatum grave, imo

—19—

nec leve si via judicaria sumptus exigat.

3. Furtum est injusta rei alienæ ablatio invito rationabiliter domino.

4. Furta minuta etiam diversis facta, quando paeter primam intentionem ad grave creverunt, obligant sub gravi ad restitutionem ratione injustae detentionis, et quia praecipuum non furandi non solum obligat ne grave damnum inferatur proximo, sed etiam ne quis re aliena ditescat. Pro talibus furtis, qui sine gravi incommodo non potest restituere dominis, restituat pauperibus loci, damnum enim est illatum Reipublicae.

5. Qui simul, sed sine communi consilio, furantur parvam materiam, licet malo exemplo sibi sint, et fiat grave damnum domino, peccant graviter contra caritatem ratione scandalii, sed non contra justitiam, proindeque singuli non tenentur sub gravi ad restitutionem partis ablatae, quia, ut supponitur, materia est le-

vis; non tenentur singuli ad totum,
quia non violaverunt justitiam.

6. Uxor potest invito marito dare filiis primi matrimonii de bonis communibus, et etiam viri quantum sufficit, ut juxta eorum statum vivant (sed debet, facere ut post mortem suam data compensentur filiis secundi); item de ipsis bonis potest dare necessaria parentibus, pauperibus; aliis vero modicas eleemosynas.

7. Valde cavendum est, ne obligentur ad restituendum ii qui non tenentur. Possessor praecipue bona fidei non debet cogi ut se privet bonis suis, nisi constet eum injuste possidere alienum.

DE RESTITUTIONE.

8. Restitutio est actus justitiae (laesio contra caritatem non inducit obligationem restitutionis) commutativa (non sufficit, si laedatur legalis, aut distributiva) quo reparatur damnum proximo illatum per in-

juriam. Radices illius sunt ex iusta acceptatione et damnificatione, ex iusta retentione, et ex obligatione contractus.

9. Ob solam culpam juridicam nemo tenetur in conscientia ad restitucionem sub gravi, nisi adsit culpa theologica gravis. Hinc, qui non intendit, nec praevidet damnum proximi, saltem in confuso, licet det operam rei illicitae, non tenetur ad restituendum. Hinc pariter, qui ex indeliberatione actus, aut ex deficientia perfecti consensus, leviter tantum peccat afferendo grave damnum proximo, neque sub levi teneatur illud reparare.

10. Non videtur sufficere culpa juridica, ut teneatur quis in conscientia ad restituendum aut solvendum ratione contractus, aut officii, nisi constet contrahentem voluisse se subjicere soli culpae juridicae.

11. Comprehenduntur sequentibus versibus omnes qui tenentur ad restitucionem:

—22—

*Jussio, consilium, consensus, palpo,
recursus,*

*Participans, mutus, non obstante,
non manifestans.*

1. *Jussio.* Qui jussit expresse,
aut tacite damnum, et ante executionem
non revocavit.

2. *Consilium.* Qui consilium dedit tenetur ad restitutionem sub gravi, si dando consilium peccavit graviter, et materia sit gravis; non autem sub gravi, si tantum leviter male consulendo peccavit; tenetur tamen postea ex justitia facere quantum potest sine suo gravi incommmodo, ut impedit damnum. Si autem executor, secluso consilio jam paratus esset ad damnum, et consilium eum non movisset, non tenetur consulens; si autem dubitatur, an consulens fuerit causa damni, et non sit aliqua certitudo, ad nihil tenetur, et idem dicendum de quolibet alio cooperatore in dubio suae cooperacionis.

Non tenetur ad restitutionem qui parato ad damnum inferendum sua-

—23—

det tantum modum, aut tempus, quia non influit in substantiam damni; quoties tamen dubium est an executor voluntatem mutasset, aut dubium est, an damnum dempto tali consilio aequa accidisset, tenetur consilium dans ad restitutionem, nam possidet pravum consilium, quod jam suum certum effectum assecutum est, secus si moraliter esset certus quod damnum sine suo consilio etiam evenisset. Illi, qui paratus est inferre damnum majus, potest suaderi minus, modo sit erga eamdem personam.

Consulens non tenetur ad restitutionem, si ante executionem conetur meliori modo possibili dissuadere, et partem admoneat ut caveat ne inferatur damnum; ratio est, quia consilium est mere auctorativum. Si autem consulens non simpliciter damnum consuluit, sed etiam modum illud exequendi suggestit, non videtur sufficere ad eum excusandum a restitutione, si meliori modo illud revocare conetur, quia modus

suggestus etiam revocato consilio pergit efficaciter influere in damnum proximi; gravissimi tamen auctores dicunt sufficere.

Non tenetur qui ex ignorantia culpabili aliquid suadet alicui in illius damnum, si suadens non habetur pro perito in hac parte, modo non agat ex animo pravo nocendi; secus si peritus haberetur in suo officio advocati, etc.

3. *Consensus*. Qui injuste suffragium dat, et causat, damnum, tenetur: secus si ex ultimis sit, et non causaverit, modo ex communi consensu in conclusionem injustam non convenerit. Cum quilibet suffragium ferentium non est certus, an proprium votum fuerit causa damni, quilibet tenetur pro sua rata ad restitutionem, et si alii non restituant, ad totum, quia quilibet suffragium ferentium est certus, saltem detinens fecisse jus, quod damnum patientis habebat ad recuperandum ab aliis suffragatoribus damnum acceptum, ideoque quilibet tenetur ad

totum damnum, si alii non restituant.

4. *Palpo*. Adulator qui animum addit laudando determinationem repartam in alio ferendi damnum proximo suo, aut abjectionem reprobrando.

5. *Recursus*. Qui furem, aut furtu in tuto recipit, tenetur semper ac est causa furti facti, aut faciendi; excepto caupone, qui post furtum adjuvat furem ad fugiendum, aut hospitaliter eum recipit, ex officio, aut amicitia, modo propter hoc non sit causa furorum faciendorum.

Emptor, etiam malae fidei, rei furtivae potest eam restituere furi ad recuperandum id quod solvit, quia mala fides fecit utique quod emens peccaverit, sed mala fides non potest ei tollere jus quod habet aequum ac emptor bonae fidei ad rescindendum contractum, et per consequens ad reddendam rem furi.

6. *Participans*, vel participat de furto, et tenetur ad illam solam partem quam recipit, modo non fuerit

—26—

causa damni ab aliis illati, nam tunc teneretur ad totum; vel participat actioni furti, et tunc, si res sit divisibilis, ut frumenti acerbus, motor principalis tenetur ad totum, reliquum ad suam partem, licet ex communi consilio furentur, modo (excipiendum) alter non moveat, aut excitet animum alterius ad furandum, et idem dicendum si qualibet non concurrente furtum non fieret, nam tunc omnes tenerentur in solidum: si autem res sit indivisibilis ut cum multi incendunt domum, videtur etiam tunc singulos teneri ad solam suam partem, modo quis alios non excitaverit, et sine ejus concurso res etiam evenisset, nam excitans tenetur ad totum: et pariter, si deficiente uno cooperantium damnum non evenisset, tunc (ut dictum est) quilibet teneretur ad totum.

Si quis timore gravis damni inductus cooperatur in alterius damnum, teneturne ad restitutionem? peccatne? Distinguendum: quoad damnum, nemo potest cooperari ad dam-

—27—

num alterius, ut liberetur a sibi minato si non cooperetur, quando damnum est ejusdem ordinis; hinc etiam cum periculo mortis meae, teneor denegare gladium volenti occidere inimicum; securus si damnum meum esset altioris ordinis, nam tunc possum cooperari in damnum, v. g., bonorum alterius, ut effugiam mortem, aut infamiam, quia tunc existo in extrema necessitate, et dominus esset irrationabiliter invitus, si repugnaret meae cooperationi.

Quoad peccatum furis, ut avertam a me mala altioris ordinis, puta mortem, aut infamiam, possum ponere actiones pure materiales, ex se indiferentes, ut tradere claves, scalam tenere, vehere furta, nec peccato nec ideo ad restitutionem teneor, quia revera istae actiones sunt mere materiales, et sine peccato exerceri possunt, et per accidens est, quod fur eis abutatur; sed nec metu mortis possum ponere actiones *intrinsece malas*, id est quae augent,

vel confirmant pravam furis voluntatem, ut servare ei humeros, eum certiorem facere de modo magis commodo furandi.

Non tenetur ad restitutionem, qui impedit alium, qui vellet avertere damnum proximi, si impedit solo consilio, aut precibus, quia violat charitatem, et non justitiam: securus si vi, aut fraude. Si autem impediens teneretur ex justitia avertere damnum illud, tunc tenetur ad restitutionem, etiamsi solis precibus, aut consilio impediret.

7. *Mutus, etc.* Illi, qui cum possint impedit, et hoc debeant ex pacto, vel officio, id negligunt, ut principes, judices, duces, tutores, pastores, satellites, servi quoad damnum ab externis. (*Vide De Confessariis*)

12. Circa ordinem inter obligatos, tenentur restituere: 1. loco, qui retinet rem; 2. mandans, si res non existit; 3. executor; 4. caeterae causae positivae, ut consiliator, participans; 5. causae negativae.

13. Si creditor remittit restitutionem damnificanti principali, censetur remittere et aliis; praeterea si promittat uni ex principalibus eum non molestare, censetur totam illius portionem remisisse, et alii de ea non tenentur.

14. Tenentur quoque ad restitutionem, qui impedit proximum a consecutione alicujus boni ipsi debiti ex justitia, et tenentur, quemcumque modo illum impedianter; si autem res ei non debebatur ex justitia, tenentur tamen, qui vi aut fraude impedit, et tenentur pro modo spei, quam habebat; nam etsi proximus non habeat jus ad illam rem, nihilominus quisque habet jus, ne malis artibus impediatur quo minus aliquod bonum, quo non est indignus consequatur; si malis artibus non sint usi, sed tantum consilio, non tenentur.

Hinc non tenetur ad restitutionem ille, qui odio, sed sine malis artibus impedit proximum a consecutione alicujus boni, quod caetero.

quin ei juste non erat debitum, quia ad restitutio[n]is obligationem sola mala voluntas non sufficit, sed requiritur insuper actio externa graviter mala: quae de se externe jus proximi laedat, et influant in ejus damnum; hinc infertur etiam non teneri ad restitutio[n]em illum, qui odio (sed sine dolo, et vi) dehortaretur testatorem a relinquendo haereditatem alicui, qui caeteroquin ad eam jus non habebat.

15. Circa restitutio[n]em, et modum, si dominus sit absens rem (sumptibus domini) mittat ei posse ssor bonae fidei, malae autem sumptibus propriis, nisi duplo maiores essent, quam valet res, nam tunc sententia communis eum obligat tantum, ut restituat pauperibus, et hoc intelligitur, cum desperatur posse alio tempore restitui res, aut pretium domino, quia aliter expectandum est.

16. Si bona fides emas, postea vendas rem furto ablatam, et demum verus dominus compareat, et rem

sibi vindicet de manibus tui emptoris, teneris restituere pretium empori.

In tribus tamen casibus emptor nequit repetere pretium: si expresse convenisses de non restituendo, aut ditione non esses factus ex ea venditio[n]e (v. g. si consumpsisses bona fide pretium in donationes), aut emptor emisset mala fide a te, quia tunc in poenam sui delicti (quoties tu expresse eum non cassis es de evictione) non potest suum pretium praetendere; sed advertendum etiam quod tunc tu in conscientia teneris pretium illi restituere, et ante sententiam.

Si autem dominus rem suam non vindicaverit, sed res remaneat in manibus emptoris, ad nihil teneris, quia jam non es causa, ut dominus privetur re sua, nec contra teneris efficere cum gravi tuo incommodo, ut dominus eam recuperet.

Si dominus rei sit incertus, sed constet eam pertinere ad unum ex tribus, aut quatuor, inter istos divi-

—32—

denda est, nec pauperibus distribui potest.

Si pertineat ad multos ex aliqua communitate, qui distinguit non possunt, pauperibus tribuetur illius communitatis. Si res detur pauperibus ante diligentiam factam ad inveniendum dominum, eidem postea comparenti iterum restituatur. Si mercator decepit in pondere, compenset iis qui suam officinam frequentant.

Si dominus sit non solum absens, sed omnimo incertus, cum solo Papa potest fieri compositio, ex qua liber remanet debitor, licet postea compareat dominus: nam in eo casu Pontifex, ut administrator bonorum temporalium, quatenus spectant ad bonum spirituale, potest transferre dominium et tollere obligationem.

17. Possessor bona fidei tenuerit restituere rem tantum, si existat, aut, si cum sua confusa est, id solum in quo factus est ditior; in dubio an factus sit ditior, ad nihil tenetur, quia in dubio nemo tenetur

—33—

re sua privari. Attamen qui bona fide accepisset pecuniam a fure, teneretur eam domino postea comparenti reddere.

Certus de debito, dubius de solutione, tenetur solvere. Si autem possessio sit dubia, et possidens neglexerit inquirere, tenetur pro rata dubii.

Fructus naturales et civiles debent integre (demptis expensis) restituit sed possessor bonae fidei ad nihil tenetur, si nihil percepit, aut ditior non est factus, aut praescripsit, dum possessor malae fidei debet integre fructus restituere, quamvis eos non perceperit, si dominus eos percepisset; idem et eodem modo de fructibus mixtis.

Ille qui pecuniam, frumentum, etc. accepta etiam mala fide a fure, ea miscuit cum suis, non teneretur restituere, si fur remanet potens restitutioni, secus tenetur.

18. Possessor malae fidei reddit rem, totum id in quo factus est ditior, totum detrimentum illatum

—34—

domino ob lucrum cessans, damnum emergens, saltem in confuso praevium; sed hoc intelligitur cum dominus habebat jus in re, nam si tantum habebat jus ad rem, satisfaciat pro rata spei.

Si res crescit, domino crescit, licet dominus eam ante incrementum consumpsisset, tenetur possessor malae fidei domino eam compensare cum incremento, quia cum creverit valor rei in domini beneficium et cum fur non restituerit tunc mora culpabilis furis fuit causa damni.

Semper quaerendum est quid dominus egisset cum sua re. Convenit ut dominus reddat furi expensas utiles in re factas, licet fur non possit eas expetere. Si res periret sine furis culpa, et eodem tempore ac periculo in quo periisset apud dominum, fur ad nihil tenetur.

19. Qui se simulat pauperem, tenetur ad restituendam eleemosynam domino, aut pauperibus.

—35—

20. Qui emit rem a venditore cum dubio an ad ipsum pertineat, et deinde adhibita diligentia veritatem detegere nequit, tenetur eam pro rata dubii restituere, aut ei cuius dubitat rem esse, aut pauperibus.

21. Fraudans gabellas videtur teneri ad restituendum, nisi vehat res proprio usui destinatas, aut adeo pauper sit ut solvendo gabellas nequirit se et suos sustentare.

22. Homicida tenetur restituere omnia damna illata in bona occisi, expensas curationis, et haec tenetur reddere tam haeredibus necessariis quam non necessariis. Lucrum autem cessans quoque filiis, parentibus et uxori occisi, juxta valorem spei quam verosimiliter defunctus habebat lucrandi, nisi tamen vulneratus haec omnia ante mortem remisisset. Haeredes occisi possunt has restitutions exigere ab haeredibus interactoris suppicio affecti, sed si non exigant censemur eas remittere.

23. Qui volens interficere inimi-

cum ex errore interficit alium, non tenetur ad damna, nam pro restitutione damni illati non sufficit quod actio externa sit moraliter injusta, et injuriosa, sed requiritur quod sit voluntarie injuriosa in offensum. Econtra incurritur excommunicatio canonis ab eo qui volens percutere unum clericum, percutit alium clericum, quia excommunicatio incurritur non ob personae, sed status laesionem, qui est idem in utroque.

Non tenetur homicida ad damnum quod tertio evenit, cui suum homicidium fuit imputatum, licet illud animadverterit, et intenderit, quia prava intentio sine actione externa graviter injusta in damnum patientem non obligat ad restitutionem. Hoc tamem intelligitur modo homicidium non fiat cum talibus circumstantiis, ut moraliter inducant imputationem praedictam, quia tunc jam adesset actio externa et injusta.

24. Qui occidit inimicum exceedingo justam defensionem, tenetur ad restitutionem damni, quia exce-

dendo gravem injuriam intulit inimico, qui ex sua aggresione non amisit jus quod habebat ad vitam suam.

25. Deflorator, cum puella sponte consentit, ad nihil tenetur. Si autem vi, fraudibus, minis deforet, tenetur reficere puellae et patri damna, eam dotando, aut dotem augendo, aut ducendo, nisi prius fuerit corrupta, aut aequa bene nubaret. Quod si intercesserit promissio matrimonii, etiam ficta, tenetur eam ducere, quia fuit contractus do ut des, et in talibus contractibus, cum unus praestet suam partem, alter licet ficte promiserit, tenetur pariter ex justitia praestare suam. Sed quoad forum externum, expediret si Episcopi et Magistratus irritas declararent omnes istas pramissiones, quae scriptis validis non constarent.

Limitatur obligatio ducendi in tali casu, 1. si mulier faciliter potuit animadvertere deceptionem, ob magnam differentiam status, quia tunc

—38—

merito paaesumitur, quod mulier finxit se decipi, sed revera non est decepta, et tunc neque tenetur vir ad damnum reparandum: 2. si ex matrimonio pessimus timeretur exitus, tunc solum teneri videtur deflorator ad dotem, seu ad augmentum dotis: 3. si mulier remitteret promissionem; haec remissio valeat etiam repugnantibus parentibus, et hac obtenta, ad nihil tenetur deflorator; 4. si dedecus magnum esset pro familia viri, tunc neque ad eamducandam, neque ad eam dotandam teneretur, licet promissio quae intercessit fuisse vera, quia fuisse de re illicita: 5. si tactus tantum adfuissest; 6. si vir puellam putabat esse virginem, sed corruptam invenisset; 7. si puella recusaret huic viro nubere, ille ad nihil tenetur.

Deflorator non tenetur ad ducendam puellam, quando nulla promissio intercessit, nisi nulla alia via esset qua damnum repararet, ut datio, aut dotis augmentum. Si deflo-

—39—

rator promittens habeat votum castitatis, vel si defloret consanguineam tenetur conari, ut obtineat dispensationem.

26. Adultera tenetur conari, ut reparet damnum filiis legitimis, preventum ex susceptione spurii cum suis bonis, aut industriis. Ordinarie non tenetur prodere suum delictum, cum periculo mortis, infamiae, vexationis a viro, nisi spurius perditis moribus deberet succedere in principatum, quia tunc bonum publicum praevalet bono privato. Tenetur se prodere spurio filio, si probabiliter speret illum sibi crediturum, et bonis cessurum, et tenetur usque dum non est certa quod damna sibi pendentia ex manifestatione sunt valde graviora dannis, quae ex suo silentio filii legitimis impendent. Attamen spurius non tenetur credere matri, nisi indicta sint indubia.

Adulter tenetur compensare legitimis haereditatem, et expensas omnes necessarias, etiam alimenta, pro

—40—

spuriis factas. Si dubitet an proles sit sua, an viri, ad nihil tenetur; item si dubitetur inter duos adulteros cuius sit prolis: debet tamen excipi casus, quando secundus adulterus advertisset, quod suo peccato sit ipse causa incertitudinis, ne dignoscatur cuius sit proles, qua incertitudine posita, non potest postea exigi damnum a primo adultero, ideoque hic secundus remanet obligatus ad totum damnum.

Non videntur teneri adulteri divites, qui prolem mittunt ad hospitalem, ut expensas hospitali compensent, quia hospitalia principalius videntur erecta ad cautionem filiorum **ex** illegitimo consortio natorum, et ad eos liberandos a periculo mortis temporalis et aeternae, si parentes deberent suis impensis eos alere.

27. Non absolvatur ille qui potest nunc restituere, nisi prius restituerit. Si autem alii committat restitutionem, qui eam non exequatur, debitor manet obligatus.

28. Quoad ordinem in restituendis res

—41—

do, res quae existunt debent domino, aut eo deficiente et suis haeredibus, pauperibus restitui; debita onerosa ante gratuita; in onerosis autem 1. prius ea quae habent hypothecam expressam; 2. quae habent hypothecam tacitam, et inter haec praferendae sunt uxorum dotes; 3. depositu deperdita; 4. debita pupillis, locis piis; 5. personalia. Omnibus creditoribus, licet hypothecatis, praferatur ille qui pecuniam dedit ad rem emendam, ad domum reparandam, ad agrum colendum. Si debita sint alia ex delicto, et alia ex contractu, omnibus pro rata satisfiat, nisi res existat, aut adsit hypotheca, nullum enim habetur fundamentum ex lege aliqua quod inter creditores ex delicto, aut ex contractu distinctio facienda sit.

29. Debita quorum certus est dominus, aequa ac ea quorum dominus est incertus, debent pro rata restitui, primo domino, secunda pauperibus, quia eodem modo ad hanc restitutionem obligat lex naturalis.

—42—

Inter creditores personales praefendi sunt anteriores et pauperes saltem in gravi necessitate constituti.

Si quis e creditoribus personalibus aequalibus suum creditum efflagitat, debitor tenetur ei satisfacere, quia leges favent vigilantibus. Si autem nullus creditorum exigit non potest debitor (impotens satisfaciendo omnibus suis creditoribus) arbitrio suo uni integre satisfacere, nec creditor posset integrum sibi factam solutionem retinere.

Fili et uxor habent semper jus ad alimenta, et possunt ea recipere a patre, quantumvis aere alieno gravato (dummodo non habeant unde aliunde vivant); imo uxor a tali marito potest recipere alimenta, licet eis non indigeat. Mercedes autem operariorum pro usibus necessariis debitoris debent etiam creditis hypothecaris praferri.

30. Si ex justa causa differatur restitutio, fur tenetur ad totum damnum reficiendum quod creditor pas-

—43—

sus est ex tali dilatione, sed non peccat ex dilatione. Secus contrac-tans.

Causae auten excusantes a restitu-tione sunt: 1. si solvis creditori creditoris tui; 2. si juste praesumas dominum consentire ut rem sumas, aut acceptam retineas; 3. si domini-nus re abusurus esset, ut gladio ad occidendum inimicum; in tali casu debes gladiam denegare etiam cum periculo mortis tuae (ut dictum est pag. 12.); 4. si in damno non pec-casti mortaliter; 5. si cum Papa compositisti, aut tibi ipsi pauperi rem attribuisti; 6. si restituere ne-quires rem, sine damno tuo duplo excedente valorem rei; nam tunc potest differre, modo dominus aequa-le damnum non patiatur; pro omis-sione autem lucri numquam potest restitutio differri; 7. si non possis restituere sine periculo animae tuae vel tuorum, v. g. quin filiae tuae prostitutionis periculo exponantur; 8. si cedas honis tuis, retinendo quuntum satis est ad sustentationem

juxta statum tuum; 9. si restituendo vitam statui tuo accommodatam non possis ducere, statui, inquam, legitimate acquisito; 10. a fortiori si necessitatem extremam restituendo incurres, nisi tamen ipse dominus rei ex illo particulari furto in eadem necessitate poneretur; et idem dicendum est, si uterque gravem necessitatem experiretur, nam in his duobus casibus dominus est praeferrendum.

31. Debitor donans creditori immemor sui debiti, excusatur a restitutione, modo certe presumatur debitorem, si debiti fuisse memor, numquam fuisse donatum. Idem dicendum de adimpletione voti et poenitentiae sacramentalis.

DE CONTRACTIBUS.

32. Qui contrahit externe sine animo contrahendi, non obligatur, aisi agatur de contractu oneroso, et alter partem suam adimpleverit.

33. Contractus turpes, v. g. fornicationis, ante delictum sunt irriti et non obligant, sed eo patrato videntur obligare, tum ratione supra allata, quod cum unus contrahentium partem suam posuit, alter tenetur praestare suam, tum etiam quia opus malum jam positum, licet non sit dignum pertio uti malum, est tamen aestimabile, uti utile uni, et onerosum alteri id ponenti

34. Contractus dolo aut errore circa substantiam initus est invalidus; si autem error sit tantum circa qualitatem rei, et talis error contractui causam non dederit, est validus, sed pars laesa habet actionem ad rescindendum. Contractus metu gravi et injuste incusso initi possunt rescindi, etiam sine judice; sunt autem omnino invalidi, si versentur circa sponsalia, matrimonium, professionem religiosam, vota, promissionem, aut traditionem rei ad Ecclesiam pertinentis, absolutionem a censuris, etc.

35. Si contractus celebretur si-